

Programozási nyelvek Java

Kitlei Róbert

Programozási nyelvek és Fordítóprogramok tanszék
ELTE Informatikai Kar

A program dinamikus szerkezete

- **vezérlés** vagy **végrehajtás** (control flow, execution): a program utasításainak végrehajtási sorrendje
 - ◇ **belépési pont** (entry point): a programkód olyan pontja, ahová a vezérlés kívülről odakerülhet
 - ◇ **főprogram**: a teljes program belépési pontjához tartozó alprogram
 - ▶ Javában ez a **main**
 - ◇ procedurális paradigma: a főprogram alprogramokat hív meg, az alprogramok további alprogramokat és így tovább
 - ◇ futási idejű fogalom
 - ◇ statikusan is lehet következtetéseket levonni róla
 - ▶ optimalizálás: különböző változókat közös helyen lehet tárolni, ha nem “zavarják egymást”
 - ▶ kód vizsgálata: a kód melyik részeire terjedhet el egy érték?
 - ▶ unreachable code: vannak-e elérhetetlen kódrészletek?
 - ▶ dead code: vannak-e olyan számítások, amelyeknek az eredményét nem használjuk?

Hívási lánc

- ***hívási lánc*** (call chain): egy adott időpillanatban a meghívott alprogramok sorozata a belépési ponttól kiindulva
 - ◇ amikor egy meghívott alprogram befejezi a futását, visszatér, és az eggyel kijebb levő alprogram fut tovább
 - ◇ a teljes program akkor ér véget, amikor a legkülső alprogram (a főprogram) is véget ér
- ***aktív*** alprogram: a hívási lánc egy eleme (azaz még nem tért vissza)
 - ◇ a hívó (“külső”) paramétereket ad át a hívott (“belső”) alprogramnak
 - ◇ mindegyik alprogram lokális változókat tarthat nyilván a futása során
 - ◇ az aktív alprogramok közül a legbelső ***fut*** (utasításokat hajt végre)

Hívási lánc

- **aktivációs rekord** (activation record): az aktív alprogram paramétereit és lokális változóit tartalmazza
 - ◇ **(futási idejű) verem** (stack, call stack): a hívási lánc aktivációs rekordjainak leggyakrabban használt tárolási módja
 - ▶ új alprogram hívásakor bővül egy szinttel
 - ▶ alprogram befejeztével visszabomlik az utolsó szint
 - ▶ ... azaz tényleg veremként működik (LIFO - Last In, First Out)
 - ▶ a verem további szerepe: a kifejezések kiértékelése során átmenetileg itt tárolódnak a részkiejezések értékei
 - ◇ **veremkeret** (stack frame): a veremben tárolt aktivációs rekord
- **rekurzív** (recursive) alprogram: a hívási láncban többször szerepelhet
 - ◇ **reentráns**: ugyanaz a kódrészlet több példányban fut
 - ◇ vagy önmagát hívja meg közvetlenül, vagy több alprogramon keresztül érhet vissza a hívás
 - ◇ ekkor az alprogramnak több **futó példánya** van a hívási láncon
 - ◇ a program "elszáll" (crash) vagy "lefagy" (freeze), ha végtelen rekurzióba kerül

Memória

- **memória** vagy **(operatív) tár**: bájtok sorozata
 - ◇ **memóriacím** (memory address): egy bájt sorszáma a memóriában
 - ◇ a verem a memóriában kap helyet
- **allokáció**: példányosításkor az objektumhoz hozzárendelődik egy terület a memóriában (diszjunkt más objektumok területétől)
 - ◇ a terület kezdőcímét az objektum **címének** nevezzük
 - ◇ a területen belül minden egyes példányváltozónak van helye
 - ◇ **mutató** (pointer): olyan változó, ami egy memóriacímet tartalmaz
 - ▶ **nullmutató**: egy kitüntetett számérték (nem mindig 0)
 - ▶ mutató **feloldása (meghivatkozása)**: a memóriacímének elérése
 - **null** feloldása mindig sikertelen (NullPointerException)
 - ▶ **mutatóaritmetika** (pointer arithmetic): a mutató memóriacímének egész számként való kezelése, vele műveletek végzése
 - veszélyes: könnyű érvénytelen helyre állítani a mutatót
 - ◇ **hivatkozás** vagy **referencia** (reference): olyan mutató, amely csak érvényes objektumra mutathat (vagy **null**)
 - ▶ Javában csak hivatkozások használhatóak, mutatóaritmetika nem

Heap

- **heap**: a dinamikusan lefoglalt adatok tárterülete a memóriában
 - ◇ Javában az összes objektum ide kerül

```
void f() {  
    Point p = new Point(); // kiértékelésének menete:  
    ...  
}
```

1. először a `new Point()` kifejezés értékelődik ki
 - i. a futtató rendszer az objektumnak megfelelő méretű tárterületet allokal a heap-en
 - ii. az objektum inicializálódik (erről később)
 - iii. a kifejezés értéke az objektumra mutató hivatkozás
2. a deklarált `p` változónak helyet készít a rendszer a legbelső, `f` metódushoz tartozó aktivációs rekordon
3. erre a helyre bemásolódik a hivatkozás értéke (az objektum memóriacíme), innentől `p` az új objektumra hivatkozik

Élettartam

- **élettartam** (lifetime vagy extent): a futási időnek az a része, amíg egy érték (objektum) a memóriában megtalálható, elérhető, használható
 - ◇ a verembe kerülő értékek (lokális változók, formális paraméterek) csak addig élnek, amíg az aktivációs rekord létezik
 - ▶ tehát amint az őket tartalmazó alprogram kilép, elpusztulnak
 - ▶ technikailag lehet, hogy egy darabig megmaradnak a veremkeret lebontása után is, de akkor már társzemétként tekintünk rájuk
 - ◇ a heap-re kerülő objektumok addig élnek, amíg van rájuk hivatkozás máshonnan
 - ▶ pusztán attól, hogy véget ér az alprogram, amelynek futása során készültek, még megmaradhatnak
 - az alprogram visszatérhetett az objektumra való hivatkozással
 - a objektumra való hivatkozással feltölthettük egy másik objektum mezőjét

Szemétgyűjtés: mark and sweep

- **bejáró szemétgyűjtő** (tracing GC): felkutatja az elérhető objektumokat, és a többit felszabadítja
 - ◇ **gyökérkészlet** (root set): olyan hivatkozások, amelyek még biztosan használatban vannak
 - ▶ ezek elsősorban a veremben tárolt hivatkozások
 - ▶ cél: csak az innen elérhető objektumok maradjanak meg
 - ◇ **mark and sweep** algoritmus működése:
 1. **mark** fázis: a gyökérkészlet elemeiből kiindulva bejárjuk a hivatkozások gráfját
 - ▶ megjelöljük az érintett objektumokat
 2. **sweep** fázis: azok az objektumok, amelyek a végére érintetlenek maradnak, elérhetetlenek, ezeket felszabadítjuk
- naiv implementáció: a program nem futhat közben (“stop the world”)
 - ◇ ha futhatna, átrajzolhatná a hivatkozási gráfot, és ezzel érvényteleníthetné az eddigi jelöléseket
 - ◇ továbbfejlesztések: inkrementális, párhuzamos, generációs, realtime

Hivatkozásfajták

- strong reference**: az eddig tárgyalt Java referenciák
 - ◊ ha egy objektum elérhető a gyökérfákban, nem szabadítható fel
- soft reference** és **weak reference**: ha csak ilyen hivatkozások vannak egy objektumra, nincsen garancia arra, hogy a memóriában marad
 - ◊ a szemetgyűjtő eltávolíthatja, pl. ha fogyóban van a memória
 - ◊ a "weak" hamarabb szabadul fel, mint a "soft"

```
import java.lang.ref.WeakReference;
```

```
WeakReference<Data> cacheData = new WeakReference<Data>(data);
Data data = cacheData.get();
// ----- strong reference-t kapunk
//                vagy null-t, ha már nem érhető el
if (data != null) { /* még él, lehet használni */ }
```

Élettartam vége

- objektum élettartamának akkor van vége, amikor a szemétyűjtő eltünteti a memóriából
 - ◇ arra nincsen befolyásunk, hogy ez mikor történik meg
- legtöbbször nem is kell tudomást vennünk róla és veszélyes, de ha mégis...
 - ◇ értesítést kaphatunk róla: meghívódik a `finalize` metódusa
 - ▶ ennek a metódusnak adható saját törzs
 - “újja tud éleszteni” objektumokat: új hivatkozást állíthat már begyűjtésre ítélt objektumokra
 - “halott” objektumok metódusait hívhatja meg
 - ◇ másfajta értesülés: ***phantom reference***
 - ▶ nem használható a hivatkozott objektum elérésére
 - ▶ ha a szemétyűjtő megjelölte begyűjtésre, bekerül egy `ReferenceQueue`-ba, ez mutatja, hogy felszabadult az objektum
 - ▶ rugalmasabb megközelítés a `finalize` használatánál
- mindkét megközelítés igen-igen ritkán használatos, kerülendő!

Alapfogalmak

- elnevezések
 1. **egyed** vagy **entitás** (entity): koncepcionálisan minden mástól elkülöníthető, az ábrázolás alapegysége
 2. **típus** (type): valamilyen szempontból hasonló egyedek összessége
 - ◇ a típus elképzelhető egyedek halmazaként
 3. **altípus** (subtype): egyedei beletartoznak egy másik típusba is
 - ◇ **bázistípus** (supertype): a “másik típus”
 - ▶ **szülő típus**: közvetlen bázistípus; másik irány: gyermek
 - ◇ halmazokkal: altípus egyedei \subseteq őstípus egyedei
- ezeknek a programozási nyelvekbeli megfelelői
 1. **objektum** \leftarrow egyed
 2. **osztály** \leftarrow típus
 3. **öröklődés** vagy **leszármazás** (inheritance) \leftarrow altípusosság
- **objektum-orientált**nak (object oriented, OO) nevezhetünk egy nyelvet, ha megvan benne (1.), (1. és 2.) vagy mindhárom jellemző
 - ◇ a Java rendelkezik mindhárom jellemzővel

Egyedek/objektumok/értékek

- **jellemzők** (property)

- ◇ pl. egy adott ember neve Nagy Béla, magassága 180cm, kora 45 év
- ◇ az, hogy mit tekintünk jellemzőnek, attól függ, hogy mennyire megyünk a részletekbe (milyen absztrakciós szinten dolgozunk)
 - ▶ pl. Kovács Béla minden egyes sejtjét ábrázolhatnánk

- **műveletek** (operation)

- ◇ az egyedek jellemzőit a valóságban nem tudjuk közvetlenül megváltoztatni
- ◇ az egyedeken különböző műveleteket lehet végrehajtani
 - ▶ ezek megváltoztathatják az egyedek jellemzőit

- **invariáns** (invariant): olyan feltétel, amely mindig teljesül egy egyedre

- ◇ pl. se egy ember kora, se a magassága nem lehet negatív
- ◇ több jellemzőből együttesen is adódhat
 - ▶ pl. egy négyzet mindegyik oldala egyforma hosszú

Egyedek/objektumok/értékek

- ábrázolás OO programozási nyelvekben
 - ◇ objektum ← egyed
 - ◇ adattag/mező ← jellemző
 - ◇ metódus ← művelet
 - ◇ invariáns: a legtöbb programozási nyelv jelenleg nem ad hozzá széleskörű támogatást
 - ▶ kutatási célú nyelvekben elérhetőek
 - pl. a fordítóprogram ellenőrizni/garantálni tudja, hogy egy lista mindig rendezve tartalmazza-e az elemeket
 - ▶ **assert**: adott feltétel ellenőrzése futási időben
 - gyengébb eszköz, de sokkal könnyebben használható
- az objektumok a programban használható értékek
 - ◇ ... a primitív típusok mellett
 - ◇ kényelmesebb lenne, ha minden érték objektum lenne, de a primitív típusok sokkal hatékonyabbak

Típusok/osztályok

- **osztálydefiníció** (class definition)
 - ◇ bevezeti az osztály nevét
 - ◇ a .java forrásfájlok főként osztálydefiníciókat tartalmaznak

```
class Point { int x; int y; }
```

- **példányosítás** (instantiation): objektum létrehozása
 - ◇ a létrejövő objektum az osztály **példánya** (instance)
 - ◇ **példányváltozó** (instance variable): az osztály összes adattagjához létrejön egy-egy változó, ami az objektumhoz tartozik
 - ▶ az adattag nevével lehet elérni
 - ◇ a példányosítás kifejezés mellékhatásos (létrejön egy objektum), visszatérési értéke az objektum hivatkozása

```
new Point() // Point típusú objektumot létrehozó kifejezés  
           // a zárójeleket kötelező kitenni  
(new Point()).x // új pont létrehozása, az x adattag elérése  
new Point().x // zárójelezés nélkül is érvényes
```


Referenciák egyenlősége

- minden egyes példányosítás új, a korábbiaktól különböző objektumot készít el
 - ◇ referenciák között az == operátor azt vizsgálja, hogy a két hivatkozás ugyanoda mutat-e (azaz ugyanarról az objektumról van-e szó)

```
Point p = new Point(); // (1)
Point p2 = new Point(); // (2)
System.out.println(p == p2); // false, (1) és (2) különbözik
System.out.println(new Point() == new Point());
// false, változók nélkül, de ugyanaz, mint előbb

String s = beolvas(); // tfh az "abc" szöveget (3)
String s2 = beolvas(); // kapjuk kétszer (4)
System.out.println(s == s2); // false a fentiek miatt
System.out.println("abc" == "abc");
// true! a String speciális, a fordító optimalizálja,
// és csak egy szöveg objektum keletkezik
System.out.println("abc" == new String("abc")); // false
```

Final minősítő

- primitív típusokra: **immutable**: a változó értéke nem változtatható meg
 - ◊ konvenció: csupa nagybetűs változónév

```
final int MAX_SOROK_SZÁMA = 200;
MAX_SOROK_SZÁMA = 300;           // fordítási hiba
```

- referenciatípusokra: az objektumhivatkozás nem állítható át
 - ◊ azaz a mutató immutable
 - ◊ .. maga az objektum viszont megváltozhat!

```
class C { int x; void setX(int x) { this.x = x; } }
final C c = new C();
c.x = 62;           // lefordul
c.setX(51);        // lefordul
c = new C();       // fordítási hiba
```

Példányváltozó inicializálása

- a példányváltozók nem maradhatnak kitöltetlenül; akkor is kapnak implicit értéket, ha nem írjuk le

```
class Data { boolean b; int x; double d; String s; }
```

- ugyanaz kiírva az implicit kapott értékeket:

```
class Data {
    boolean b = false; int x = 0; double d = 0.0;
    String s = null;    // nem "" a kezdőértéke,
                       // mert a String referenciatípus!
}
```

- nem célszerű az implicit értékekre hagyatkozni
 - ha kiírjuk az inicializációt, azzal jelezzük, hogy a szándékaink szerint kapta az implicittel megegyező értéket a példányváltozó, nem csupán elfelejtettük odaírni a megfelelő értéket

Osztálysztintű változók

- **osztálysztintű** (statikus) adattag: mindig pontosan egy példány van belőle, és ez magához az osztályhoz tartozik
 - ◇ nem objektumként keletkezik belőle egy példány
 - ◇ létezik, mielőtt az osztálynak létezne akár egyetlen példánya is
 - ◇ a heap-en tárolódik

```
class C {  
    static int si;  
    int d;  
}
```

```
C cobj = new C();    // létrejön (1) objektum  
C.si;               // OK: statikus mező hivatkozható osztálynévvel  
C.d;                // hibás: d példányszintű  
cobj.si;            // OK: objektum segítségével is hivatkozható  
cobj.d;             // OK: a cobj (vagyis (1)) d-jét érjük el
```

Osztálysztű változó kezdőértéke

- akkor kap értéket, amikor az osztály betöltődik
 - ◊ mindenféleképpen az első használat előtt
 - ◊ implicit értéket kap a példányszintű mezőkhöz hasonlóan, ha nincsen kitöltve
- a kódban feljebb szereplő `static` változó értékét felhasználhatja
 - ◊ a példányszintű inicializáció felhasználhat static változót

```

class C {
    // maxIdx később lesz deklarálva, de használható itt
    final int IDX = ++maxIdx;           // példányszintű

    static final int START = 12;       // osztálysztű
    static int maxIdx = START;         // osztálysztű
}
    
```

Inicializáló blokk

- inicializáló blokk**: osztályba írt blokk, példány inicializálásakor fut le
 - példányváltozó(k) kezdőértékét határozza meg hosszabb számítással
 - a példányváltozók és a blokkok sorrendje számít
 - statikus inicializáló blokk**: hasonló eszköz osztályszintű változókhoz

```

class C {
    static final int    VSN = .....;
    static final String INIT_NAME;

    static { if (VSN >= 3)    INIT_NAME = "VSN3";
            else              INIT_NAME = "VSN_OLD"; }

    final List<String> names = .....;
    final String name;

    {   if (names.contains("X"))    name = INIT_NAME + "X";
        else                        name = INIT_NAME; }
}
    
```


Konstruktor

- ha nem írunk mi magunk, **alapértelmezett** (default) konstruktor készül
 - ◇ nincsenek paraméterei
 - ◇ a törzse (majdnem) üres
 - ◇ láthatósága megegyezik az osztályáéval

```

class Point {
    // ilyen konstruktor készül
    // ha nem írunk kézzel
    Point() {
        /* "majdnem" üres */
    }
}

public class Point {
    // itt pedig ilyen
    public Point() {
        /* "majdnem" üres */
    }
}
    
```

- ha legalább egy konstruktort megírtunk, nem készül alapértelmezett
 - ◇ a kézzel írott konstruktorok között lehet paraméter nélküli is

```

public class Point { public Point(int x) { ... } }

new Point(); // fordítási hiba, most nem készült ilyen!
    
```


Konstruktor

```

class Point {
    // ha ez az egyetlen konstruktor,
    // kívülről az osztály nem példányosítható közvetlenül
    private Point() { }

    static Point createPoint() { // csak egy
        return new Point();     // metódus segítségével,
    }                             // aminek van joga elérni
}

```

- az osztály neve metódusnak is adható, bár ez nem jó ötlet

```

class Point {
    // figyellem: ez itt nem konstruktor!
    public void Point() { }
    // ---- emiatt
}

```

Konstruktor

- konstruktor meghívhat másik konstruktort
 - ◊ ez a `this` kulcsszó egy speciális felhasználása
 - ◊ csak a konstruktor törzsének elejére kerülhet, csak egyszer

```

public class Point {
    int x;
    int y;

    public Point(int x, int y) { this.x = x; this.y = y; }
    public Point()           { this(0, 0); }
}
    
```

- **túlterhelés** (overloading): egy névhez több különböző jelentés is tartozik
 - ◊ metódushíváskor megkülönböztetés: a paraméterek száma és típusai alapján

```

new Point();           // az alsót hívja
new Point(3, 5);      // a felsőt hívja
    
```

Paraméterátadás

- paraméterátadási (kiértékelési) stratégiák metódus/konstruktorhíváskor
 - ◇ **érték szerinti** paraméterátadás (call-by-value): híváskor a formális paraméter felveszi az aktuális paraméter értékét
 - ◇ **megosztás szerinti** paraméterátadás (call-by-sharing): az aktuális paraméter egy mutató/hivatkozás, ezt veszi fel a formális paraméter
 - ▶ ez alias-t létesít a hivatkozott objektumra
- Java: primitív típusokat érték, referenciákat megosztás szerint ad át

```
class Point {  
    int x;  
    int y;  
  
    Point(int x, int y) { this.x = x; this.y = y; }  
        // ----- érték szerint kapja meg  
    Point(Point p)      { this(p.x, p.y); }  
                            // --- --- érték szerint adja át  
        // ----- megosztás szerint kapja meg  
}
```

Enkapszuláció

- **egységbe zárás, enkapszuláció**: az objektum felelős a belső állapotáért
 - ◇ cél: ne lehessen elrontani az invariánsokat
 - ▶ az állapotot kívülről csak műveletek hívásával lehessen megváltoztatni
 - ◇ az élettartam során csak saját kód kezeli a saját adatokat
 1. létrehozáskor konstruktorral gondoskodunk az invariánsok beállításáról
 2. mivel a belső állapot csak műveletek meghívásával változhat meg, a műveleteknek van egy “szerződése”
 - a. a művelet feltételezheti, hogy az invariánsok fennállnak, amikor meghívják
 - b. kilépésre olyan állapotba kell hoznia az objektumot, ahol fennállnak az invariánsok
- mi törheti meg az enkapszulációt?
 - ◇ ha az adattagok kívülről hozzáférhetők (publikusak)
 - ◇ ha az objektum “kiadja” a reprezentációjának egy részét

Enkapszuláció megsértése

```
class Point { private int[] coords = { 0, 0 };  
             int  getX()      { return coords[0]; }  
             void setX(int x) { coords[0] = x;   } }
```

- az interfészt jól kell kitalálni
 - ◊ mi a helyzet, ha a másfajta gettert/settert használunk?

```
class PointN {  
    private int[] coords;  
    PointN(int[] coords) { this.coords = coords; } // !!!  
    int[] get()          { return coords;       } // !!!  
    void set(int[] coords) { this.coords = coords; } // !!!  
}
```

```
int[] coords = { 1, 2, 3, 4, 5 };  
PointN p = new PointN(coords);  
coords[2] = -7; // rossz: p "private"  
System.out.println(p.get()[2]); // mezője is ide hivatkozik!
```

Enkapszuláció megtartása

- az objektum ne adja ki a belülről kezelt referenciákat
 - ◇ ne is vegyen át olyan adatot a reprezentációjába, ami kívülről elérhető

```
class PointN {  
    private int[] coords;  
    PointN(int[] coords)    { set(coords); }  
    int[] get()             { return coords.clone(); }  
    void set(int[] coords) { this.coords = coords.clone(); }  
}
```

- **shallow copy**: csak a legkülső hivatkozások válnak külön
 - ◇ a clone művelet ilyen másolatot készít a tömbökről
 - ◇ ez néha nem elég, a belső hivatkozásokat is másolni kell: **deep copy**

```
Point[][] ptss = { { new Point(1, 2) } };  
Point[][] ptss2 = ptss.clone(); // ptss[0] != ptss2[0]  
ptss[0][0].x = 100; // ptss[0][0]== ptss2[0][0]  
System.out.println(ptss2[0][0].x); // 100, a shallow cp miatt
```

Metódus lokális változói

- ha létrehozunk egy objektumot, azt a későbbiekben általában használni is szeretnénk, ehhez egy **lokális változót** (local variable) használhatunk
 - ◇ természetesen egy másik objektum példányváltozóját is ráállíthatjuk
 - ◇ **inicializáció: kezdeti értékadás**
 - ▶ itt metódus lokális változóival kapcsolatban vizsgáljuk
 - ▶ objektumok példányváltozóinak inicializációját lásd később

```
Point p;      // deklarációs utasítás inicializáció nélkül
Point p2 = new Point(); // deklaráció inicializációval (1)
int x = p.x;  // fordítási hiba, p-nek nincsen értéke
p2 = new Point(); // értékadás, (1) pont elérhetetlen (2)
p = new Point(); // értékadó utasítás (3)
p2 = p;         // (2) is elérhetetlen,
                // p és p2 is a (3) pontra hivatkozik
p2.x = 5;       // (3) x adattagja az 5 értéket veszi fel
p.y = p2.x;     // (3) x és y adattagja egyaránt 5 lesz
```

Változó inicializálása

- metódus lokális változóit kötelező inicializálni használat előtt

```
Point p;           // ez egy lokális változó egy metódusban  
int v = p.x;      // fordítási hiba, p nem kapott kezdőértéket
```

- az inicializáció történhet a deklaráció után
 - ◇ ha ennek nincsen különös oka, jobb, ha a deklarációnál történik

```
Point p; // p értéke feltételtől függ, itt még nem ismert  
if (feltétel) { p = new Point(1,2); }  
else          { p = new Point(3,4); }  
int v = p.x; // garantált, hogy p-nek itt már van értéke
```

- a fordítóprogram ellenőrzi, hogy minden ágon kapott-e értéket a változó
 - ◇ bonyolult feltételekről nem tudja belátni, hogy mindig teljesülnek-e
 - ◇ elméletileg sem megoldható (eldöntési probléma)

```
Point p;  
if (mindigTrue()) { p = new Point(1,2); }  
int v = p.x; // a p változó lehet, hogy nem inicializált
```


Változó inicializálása

- szóba jöhet még: változó null-ra inicializálása

```
Point p = null; // legtöbbször rossz ötlet így inicializálni  
int v = p.x; // NullPointerException jön futási időben
```

- **null**: feltalálója (Tony Hoare) szerint: “billion-dollar mistake”
 - ◇ minden változó felveheti a **null**-t
 - ◇ azaz bármilyen olyan helyen megjelenhet, ahol érvényes objektumra számítanánk
 - ▶ igen messzire el tud terjedni
 - ▶ amikor előjön egy ponton, nehéz lehet megtalálni, honnan származik
 - ◇ nem kötelező ellenőrizni feloldás előtt, hogy **null**-t használunk-e
 - ◇ nagyon veszélyes, kerülendő!
- egyre több nyelvben ki van kényszerítve a használat előtti ellenőrzés
 - ◇ Java 8: T referenciatípushoz `java.util.Optional<T>`

Deklaráció

- **deklaráció**: nevet adunk valaminek (pl. változó, metódus, osztály)
- **hatókör/láthatóság** (scope): azon kódrész, ahol a deklaráció érvényes
 - ◇ szinte mindig fordítási idejű (statikus) fogalom (lexical scoping)
 - ▶ ... néhol nem az (pl. Lisp, Perl), ami sokkal nehezebben követhető
 - ◇ **elfedés** (hiding, masking): hatókörön belül újradeklarálunk egy nevet
 - ▶ a név a belső jelentésében hat, a külsőhöz minősített név szükséges
 - ▶ **közvetlen láthatóság** (visibility): a név nincsen elfedve

```
class C {  
    int x;           // (1)  
    void f(int x) { // (2)  
        System.out.println(x);           // (2)-re hivatkozik  
        System.out.println(this.x);     // (1)-re hivatkozik  
    }  
    boolean g() { return x == this.x; } // mindig true  
                                     // --- ----- nincsen elfedés,  
                                     //                                     ugyanarra hivatkoznak  
}
```

Hatókör: blokk

- több utasítás egybefoglalása
- a benne deklarált változók használatának korlátozása
- legjellemzőbb használata: elágazások ágaként és ciklusok magjaként
 - ◇ a metódusok törzse technikailag nem blokk utasítás (bár azt is kapcsos zárójel veszi körbe)
- változók láthatóságát is lehet vele korlátozni

```
{  
    int tízSzámÖsszege = 0;  
    for (int i = 0; i < 10; ++i) {  
        tízSzámÖsszege += számotBeolvas();  
    }  
    // tízSzámÖsszege itt használható  
}
```

```
// tízSzámÖsszege itt már nem használható
```

Hatókör: elfedés

- Java: lokális változó (formális paraméter is) elfedheti adattag nevét
 - ◇ ... de nem fedhet el másik lokális változót

```
class C {  
    int x;           // (1)  
    void f(int x) { // (2)  
        int x; // érvénytelen: (2) ezzel azonos nevű  
                //                lokális változó  
  
        int y; // (3)  
        {  
            int y; // érvénytelen (3) miatt  
        }  
    }  
}
```

Hatókör: elfedés: getter/setter

- a setter metódusokban sokszor használunk elfedést

```
class Point {  
    private int x;  
    private int y;  
  
    public int getX() { return /*this.*/x; }  
    public int getY() { return /*this.*/y; }  
  
    public void setX(int x) {  
        // ----- a formális paraméter neve is  
        //           megegyezhet adattagével  
        this.x = x;  
        // ----- a példányváltozóra hivatkozik  
        //           --- a formális paraméterre hivatkozik  
    }  
}
```

Láthatósági minősítő

- **láthatósági minősítő** vagy **hozzáférési módosító** (access modifier): (osztály, adattag, metódus, konstruktor) nevének hatókörét szűkíti
 - ◇ **public**: ezek összessége alkotja az objektum **interfészét**: ezek a szolgáltatások elérhetőek az objektumon a külvilág számára

```
package p1;
public class A {
    private    int  priv;
               int  pkg; // félnyilvános (package private)
    protected int  prot; // igen ritkán használjuk
    public     int  publ;
}

class B { A a;    int f(){return a.prv+a.pkg+a.prt+a.pub; }}
                        // XXXXX

=====
package p2;                                // XXXXX XXXXX
class C extends A{int f(){return  prv+  pkg+  prt+  pub; }}
class D { A a;    int f(){return a.prv+a.pkg+a.prt+a.pub; }}
                        // XXXXX XXXXX XXXXX
```

Láthatósági minősítő: osztályok

```
package p1;
public class A { } // publikus osztály
class B {} // félnyilvános osztály
class Elérem {
    void f() {
        new A(); // OK
        new B(); // OK
    }
}
```

```
=====
package p2;
class CsakAPublicotÉremEl {
    int f() {
        new A(); // OK
        new B(); // fordítási hiba:
                // error: B is not public in p1;
                // cannot be accessed from outside package
    }
}
```

Metódus részei

- metódusdeklaráció

```

class Point { int x; int y;
                // törzs (body) -----
    void move(int dx, int dy) { x += dx; y += dy; }
//          ----  ---      ---      szignatúra (signature)
//          -----      formális paraméterlista
// ----      visszatérési érték típusa
//          ----      művelet neve (azonosítója)
// -----      fejléc (header)
}
    
```

- **példánymetódus**: a példányon hat
 - ◊ a példányváltozókkal ellentétben nem a példányokban tároljuk őket

```

Point p = new Point(); // (1)
p.move(3, 5*4+8); // "move" példánymetódus meghívása (1)-re
// ----- a konkrét hívás aktuális paraméterlistája
// a paraméter kifejezések kiértékelődnek,
// ezek az értékek adódnak át a formális paraméterekbe
    
```


Metódus: this

```

class Point {
    void move(int dx, int dy) {
        x += dx;
        y += dy;
    }

    void move(/* Point this, */ int dx, int dy) {
        // ----- implicit formális paraméter
        this.x += dx;
        this.y += dy;
        // ----- az adattagokra hivatkozik
        // ----- ---- a formális paraméterre hivatkozik
    }
}

```

- a **this** minden **példányszintű** metódus implicit paramétere

```

Point p = new Point(); // létrejön (1), p rá hivatkozik
p.move(3, 5);          // a hívásban this (1)-re hivatkozik

```

Metódus: nevek használata, láncolás

```
class Point {  
    int getX() { return x; }  
    int getY() { return y; }  
  
    void setX(int x) {  
        // ----- a formális paraméter neve  
        //           megegyezhet adattagével  
        this.x = x;  
        // ----- a példányváltozóra hivatkozik  
        //           --- a formális paraméterre hivatkozik  
    }  
  
    Point setY(int y) { this.y = y; return this; }  
    // -----  
    // ha ilyen stílusban írjuk a kódot,  
    // a hívások láncolhatóak (method chaining):  
    //     p.setX(3).setY(-2).move(11, 5);  
}
```

Metódus: visszatérési érték

- minden metódushoz fel kell tüntetni a visszatérési értékének a típusát
 - ◊ ha függvény (tisza alprogram), akkor ez valódi típus
 - ◊ ha eljárás, akkor nem célja értéket kiszámítani, ezért nincsen visszatérési értéke, amit a **void** kulcsszó jelöl
- a formális paraméterek a metódus futása során lokális változók benne

```

class C {
    void f(int x) { if (x>5) return; System.out.println(x); }
                    // ----- void metódus return-je
                    //               csak önmagában állhat

    int g(int a, int b) {
        return a*a+b/2;
            // ----- nem-void visszatérési érték esetén
            //               ide kötelező (megfelelő típusú)
            //               kifejezést írni
    }
}
    
```


Öröklődés

- **öröklődés, származtatás** (inheritance)

```
class A {  
    int a;  
    void f(char c) { ... }  
}
```

```
class B extends A {  
    int b;  
    int g(String s) { ... }  
}
```

```
class C extends B { ... }
```

- A a **szülőosztály**a B-nek (B-nek nem lehet más szülője)
- B egy **gyermekosztály**a A-nak (A-nak lehetnek más gyermekei)
 - ◇ A és B **bázisosztályai** (**ősosztályai**) C-nek
 - ◇ B és C **alosztályai** (**leszármazottjai**) A-nak

Öröklődési reláció

- öröklődés célja
 - ◇ a metódusok kódjának újrafelhasználása, és ezzel
 - ◇ a kód redundanciájának csökkentése
- öröklődési reláció: parciális rendezés az osztályok között
 - ◇ irányított gráfot képez
 - ▶ egy osztály nem lehet önmaga őse, ezért a gráf irányított kört nem tartalmaz
 - ▶ Javában az osztályok között nincsen többszörös öröklődés, ezért a gráf erdő
 - ▶ minden osztálynak őse a `java.lang.Object` osztály, ezért a gráf fa
 - ▶ összefoglalva: **irányított fa**

Öröklődési reláció: miért egyszeres (osztályok között)?

- ha lehetne többszörös öröklődés osztályok között, előfordulhatna az alábbi helyzet

```
class A { void f() { /* A-beli törzs */ } }  
class B1 extends A { void f() { /* B1-beli törzs */ } }  
class B2 extends A { void f() { /* B2-beli törzs */ } }  
class C extends B1, B2 { void f() { /* ???????????????? */ } }
```

- B1 és B2 is új törzset ad f-nek
- **diamond inheritance problem** (rombusz/káró öröklés): milyen törzssel rendelkezzen C?
 - ◇ meg kell feleljen mind B1, mind B2-nek (lásd: helyettesítési elv)
- a Java tervezői úgy döntöttek, hogy metódustörzseket és változókat ne lehessen több forrásból örökölni

Öröklődés: mezők, metódusok

- mi öröklődik?
 - ◇ a mezők
 - ◇ a metódusok (a fejlécek és a törzsük egyaránt)

```
class A /* extends Object */ {           // ha nem írjuk ki,  
    public int    val;                   // az Object a szülő  
    private String txt;  
  
    String f() { return txt + val; }  
}
```

```
class B extends A { }
```

- az öröklött mezők/metódusok nem feltétlenül érhetőek el

```
B b = new B();  
System.out.println(b.val); // működik  
System.out.println(b.txt); // txt nem hozzáférhető  
System.out.println(b.f()); // működik
```


Öröklődés: konstruktorok

- a gyermek konstruktorának kötelező áthívnia a szülőére

```
class A {
    public A(int val, String txt) { ... }
}
```

```
class B extends A {
    public B(String txt) {
        super(8, txt); // csak konstruktor törzsének
        ...           // legelején állhat
    }
}
```

```
public B() {
    this("abc"); // áthív a másik konstruktorra,
}              // azon keresztül hívja a szülőét
}
```

Öröklődés: konstruktorok

- a konstruktorok nem öröklődnek
 - ◇ ha a szülőéhez hasonló konstruktorokra van szükségünk, azokat újra meg kell írni

```
class A {  
    public A(char c) { ... }  
}
```

```
class B1 extends A { }  
class B2 extends A {  
    public B2(char c) { super(c); ... }  
}
```

```
new B1('x'); // B1-nek nincsen ilyen konstruktora  
new B2('o'); // működik
```

Öröklődés: konstruktor: **super**

- ha egy konstruktor elején nem szerepel sem **this**, sem **super**, akkor automatikusan **super()** generálódik
 - ◊ fordítási hiba, ha a szülőnek nincsen paraméter nélküli konstruktora

```
class A {
    // tfh nem írtunk paraméter nélküli konstruktort
    // alapértelmezett sem generálódik(ami paraméter nélküli)
    public A(int val, String txt) { ... }
}
```

```
class B extends A {
    public B(String txt) {
        // super(); // implicit generálódik
        ... // par. nélkülit hívna, de nincsen A-ban
    } // fordítási hiba
}
```

```
class B2 extends A { /* B2() { super(); } */ }
// ----- ugyanúgy nem jó
```

Öröklődés: helytelen használat

- az öröklődés technikailag megengedi, hogy pusztán a bázisosztály mezőkkel és metódusokkal való kiterjesztésére használjuk

```
class XNégyzet {            class XTéglalap extends XNégyzet {
    int aOldalHossza;      int bOldalHossza;
}                           }
```

- az öröklődés **altípusosságot** (subtyping) indukál: a leszármazott használható minden olyan helyen, ahol a bázistípus
 - ◇ ha class B extends A, akkor $B \subseteq A$ -ként tekintünk rájuk

// a fenti osztályok ezért rosszak: négyzetként kezelhetünk XNégyzet n = new XTéglalap(); // egy (általános) téglalapot

```
class JóTéglalap {            class JóNégyzet extends JóTéglalap {
    int aOldalHossza;          // ezzel viszont felesleges
    int bOldalHossza;        // tárhelyet kell foglalnunk
}                               }
```

Helyettesítési elv

- **Liskov-féle helyettesítési elv** (Liskov substitution principle, 1987): egy altípusra mindig álljon fenn az őstípus minden tulajdonsága
 - ◇ az altípus minden ponton helyettesíthesse az őstípust
 - ◇ az öröklődés (ha van a nyelvben) egy természetesen adódó eszköz erre
- egy másik lehetséges megközelítés: **aggregáció** (tagként felvétel)
 - ◇ **kompozíció**: olyan aggregáció, ahol a tartalmazó élettartamának végén a tartalmazott élettartama is befejeződik
 - ▶ néha ez lehet valóban a megoldás (Javában is)
 - ◇ az elv betartásához duplikálni kell az őstípus interfészét az altípusban

```
class Ember { public void f() {.....} }
class Hallgato { private Ember e; public void f() {e.f();} }
```

- **duck typing**: “if it walks like a duck and quacks like a duck then it is a duck”
 - ◇ futási időben vizsgálja a szükséges mezők/metódusok meglétét
 - ◇ Javában megoldható, de sokkal célszerűbb az öröklődést használni

Polimorfizmus

- **polimorfizmus** (többalakúság): különböző adattípusok közös kezelése
 - ◇ az öröklődés ennek egy speciális esete: **altípusos polimorfizmus**

```
class A {}  
class B extends A {}
```

```
class C {  
    public static void f(A a){ ... }  
    public static A    g()    { return new B(); }  
                        // ---                ----- érvényes  
                        // de kifelé már A statikus típusúnak látszik  
}
```

```
C.f(new B()); // meghívható, pedig az "a" formális paraméter  
              // statikus típusa A  
A a = C.g(); // működik  
B b = C.g(); // nem jó, a kif. statikus típusa A; megoldás:  
B b = (B)C.g(); // downcast: konverzió a hierarchiában lefele
```

Statikus és dinamikus típus

- **statikus típus:** a változó fordítási időben ismert típusa
- **dinamikus típus:** a változóhoz kötődő érték típusa
 - ◇ csak futási időben ismert biztosan
 - ◇ időben változhat, mert különböző értékekre hivatkozhat a változó
 - ◇ mindig a statikus típus altípusa

```
List<A> as = new ArrayList<>();
Random rnd = new java.util.Random();
for (int i = 0; i < 100; ++i) {
    A a;

    if (rnd.nextBoolean()) a = new B1(); // tfh B1 extends A
    else                    a = new B2(); // tfh B2 extends A

    // "a" dinamikus típusa itt vagy B1, vagy B2
    as.add(a);
}
```

Upcast, downcast

- **upcast**: konverzió az öröklődési hierarchiában felfele (alosztályról bázisosztályra) futási időben
 - ◇ mindig megengedett
 - ◇ csak egymásból származó típusok között megengedett
 - ◇ nem alakítja át az objektum reprezentációját
- **downcast**: futási idejű konverzió bázisosztályról alosztályra
 - ◇ futási időben megvizsgálja, a dinamikus típus megfelelő-e

```
class A { int a; }  
class B extends A { int b; }
```

```
new B().a = 1; // valójában a következő történik:  
((A)new B()).a = 1; // upcast, OK
```

```
((B)new A()).a = 1; // downcast, runtime ClassCastException  
((Object)new B()).a = 1; // fordítási hiba  
// az Object-nek nincsen "a" mezője
```


Az instanceof operátor

- **instanceof**: típusvizsgáló operátor
 - ◇ csupa kisbetűvel írandó!
 - ◇ jobb op: egy típus neve
 - ◇ bal op: kifejezés
 - ◇ értéke igaz, ha a kifejezés dinamikus típusa altípusa a jobb oldalinak

```
class A          { int a; }  
class B extends A { int b; }
```

```
null instanceof T           // mindig hamis, bármi is T  
new A() instanceof A       // true  
new B() instanceof A       // true  
new A() instanceof B       // false  
"abc" instanceof A         // fordítási hiba: incompatible types:  
                           // String cannot be converted to A  
  
A a = new B();  
a instanceof B             // true (nem "a" statikus típusát nézi)
```

Az instanceof operátor

- az instanceof-ot általában ritkán használjuk kézzel

```
class A { void doSomethingA() { ... } }
class B { void doSomethingB() { ... } }
```

```
Object o = ...;
if (o instanceof A) ((A)o).doSomethingA();
else if (o instanceof B) ((B)o).doSomethingB();
```

- ehelyett jobban illeszkedik az objektum-orientáltsághoz, ha közös ősoosztályt veszünk fel (ha megtehető)

```
class Base { void do() { ... } }
class A extends Base { void do() { ... } } // felüldefiniálás
class B extends Base { void do() { ... } } // (override)
```

```
Object o = ...;
((Base)o).do();
```

Felüldefiniálás

```
// segédtípusok a felüldefiniálás példáihoz
```

```
class T1 {}
```

```
class T2 extends T1 {}
```

```
// ennek az osztálynak az f metódusát fogjuk felüldefiniálni
```

```
class Base { T1 f(T1 t) { return t; } }
```

- **felüldefiniálás** (overriding): a metódus a leszármazottban új törzset kap
- a láthatóság félnyilvánosról teljesen nyilvánosra változhat

```
class Ext extends Base { public T1 f(T1 t) { return t; } }  
// ----- félnyilvános -> nyilvános
```

Felüldefiniálás

- felüldefiniálás során a paraméterek típusa nem változhat (altípusra sem)
 - ◇ ha fel van tüntetve az `@Override` annotáció, a fordító hibajelzést ad

```
class Ext extends Base {  
    @Override  
    public Type1 f(Type2 t) { return t; }  
    // ----- fordítási hiba
```

- annotáció nélkül sem helytelen a kód, de mást jelent
 - ◇ így túlterheljük a metódust; általában nem ez a célunk

```
class Ext extends Base {  
    public T1 f(T2 t) { return t; }  
    // -- @Override nélkül érvényes, viszont...
```

```
new Ext().f(new T1()) instanceof T2) // == false  
    // ----- Base.f -et hívja  
new Ext().f(new T2()) instanceof T2) // == true  
    // ----- Ext.f -et hívja
```

Felüldefiniálás

- a visszatérés típusa szűkülhet altípusra
 - ◊ ez egy **kovariáns** változás: ahogy a típusunk szűkül (Base→Ext, azaz ős→leszármazott), ugyanolyan módon változik a visszatérési érték típusa is

```

class Ext extends Base {
    @Override
    public T2 f(T1 t) { return new T2(); }
    // -- megengedett ez ----- és ez is
}
    
```

- a paraméterek típusáról megállapítottuk, hogy **invariáns**
 - ◊ más nyelvekben előfordul **kontravariáns** változás is

Felüldefiniálás

- a **super** kulcsszó segítségével az ősz műveletét/változóját/konstruktorát érjük el
 - ◇ ((Base)**this**) nem helyettesítheti

```
class Base { T1 f(T1 t) { return t; }  
class Ext extends Base {  
    T1 f(T1 t) { return t == null ? new T2() : super.f(t); }}
```

```
Base b = new Base();  
Ext e = new Ext();  
Base b2 = new Ext();  
T1 t1 = new T1();  
b.f(t1); // == t1  
b.f(null); // == null  
e.f(t1); // == t1  
e.f(null); // egy új T2 példány  
b2.f(t1); // == t1  
b2.f(null); // egy új T2 példány; lásd következő oldal
```

Dinamikus kötés

- **dinamikus kötés** (dynamic binding, late binding): példánymetódus hívásakor a dinamikus típus (a példány típusa) határozza meg, melyik osztályban megadott törzs fut le
 - ◇ a futtató rendszer felfele keres a bázistípusokon
 - ▶ a legközelebbi definíciót választja
 - ◇ némi extra költséggel jár futási időben
 - ◇ a művelet meghívhatóságát a fordítóprogram ellenőrzi még fordítási időben a statikus típusok alapján ⇒ garantáltan lesz meghívható törzs

```
class A          { void f() { ... } } // (1)
class B extends A {
class C extends B { void f() { ... } } // (2)
class D extends C {
```

```
new A().f();      // keresési sorrend: A    -> (1)-et hívja
new B().f();      // keresési sorrend: B, A -> (1)-et hívja
new C().f();      // keresési sorrend: C    -> (2)-t hívja
new D().f();      // keresési sorrend: D, C -> (2)-t hívja
```

Új törzs: statikus metódusok

- az osztályszintű metódusokat nem lehet felüldefiniálni
 - ◊ leszármazott statikus metódusa **elfedi** a hasonló bázisosztálybelit
 - ◊ nincsen dinamikus kötés közöttük, fordítási időben dől el, mit hívunk
 - ◊ általában sokkal jobb ötlet új nevet adni az új metódusnak

```
class A          {static void f(){System.out.println("A");}}
class B extends A {}
class C extends B {static void f(){System.out.println("C");}}
```

A.f(); // -> A
 B.f(); // -> A, mert a (statikus) hierarchiában legközelebb ez található felfelé
 C.f(); // -> C

A a = new C();
 a.f(); // -> A, mert "a" statikus típusa alapján dől el
 ((C)a).f(); // -> C, mert a kif. statikus típusa most C

Új törzs: adattagok

- a változókat (akár példányszintűek, akár osztálysintűek) is csak **elfedni** lehet
 - ◇ a régi és az új változó egyszerre van jelen a példányban/osztályban
 - ◇ statikus kötéssel dől el, melyiket érjük el hozzáféréskor
 - ◇ általában sokkal jobb ötlet új nevet adni az új változónak

```

class A          { char x='A'; char a() {return x;} }
class B extends A { char x='B'; char b() {return x;}
                  char bS() {return super.x;}}
    
```

```

A a = new A();
A ab = new B();
B b = new B();
System.out.printf("%c %c %c %c %c %c %c %c %c %c%n",
    a.x,ab.x,b.x,((A)b).x,a.a(),ab.a(),b.a(),b.b(),b.bS());
//  A  A  B  A  A  A  A  B  A
    
```

A final módosító osztályra és metódusra

- **final** osztályból nem származtathatunk le

```
final class FinalClass { ... }

class C2 extends FinalClass { ... } // helytelen
```

- **final** metódust nem definiálhatunk felül

```
class BaseClass {
    final void f() { ... }
}

class C2 extends BaseClass {
    final void f() { /* új törzs */ } // helytelen
}
```

Interfészek

- **interfész** (interface): legalább kétfajta jelentésben használjuk

1. osztály interfésze: a rajta kívülről elérhető szolgáltatások összessége
 - leggyakrabban: a publikus metódusai
2. nyelvi elemként: az osztályhoz hasonló referenciatípus
 - csak publikus hozzáférésű metódusfejléceket tartalmazhat
 - ◇ ezek csak "ígéretnek", törzs nem tartozik hozzájuk
 - ... és **public static final** minősítővel ellátott adattagokat
 - ... és néhány további lehetőséget (statikus metódusok, default metódusok)

```

interface IFace {
    public int f(int n);
        int f2(int n); // explicit jelölés nélkül is public

    static final int DATE = 19700101;
}
    
```

Interfészek: megvalósítás

- az osztályok **megvalósíthatnak** (**implementálhatnak**) egy vagy több interfészt
 - ◇ minden megígért művelethez törzset kell adniuk
 - ◇ az interfészek többszörös öröklődése nem probléma: nincsenek törzsek, amelyek ütközhetnének

```
interface F1 { public double f(int n); }
interface F2 { public double f(int k); }
// ↓↓↓

class Impl implements F1, F2 {
    public double f(int z) { return 2 * z + 1; }
    // --- a paraméterek nevei eltérhetnek
}

F1 f1 = new F1(); // HIBA: interfész nem példányosítható
F1 f1b = new Impl(); // csak az implementáló osztály
System.out.println(f1b.f(9)); // F1 metódusai meghívhatóak
```

Interfészek: használat

- az alábbiakban Impl2 **megvalósítja** F-et

```
interface F { public double f(int n); }  
interface G extends F { public void g(F f); }
```

```
class Impl implements G {  
    public double f(int z) { ... }  
    public void g(F f) { System.out.println(f); }  
}
```

```
class Impl2 extends Impl { }
```

```
// ----- Impl -> G, tehát elérhető rá a g() metódus  
new Impl().g(new Impl2());  
// ----- Impl2 -> Impl -> G -> F  
// így használható g() paramétereként
```

Interfészek: öröklődés

- az interfészek között van többszörös öröklődés
 - ◇ ütközés általában nincsen (a törzsnélküliség miatt)

```
interface F1 { double f(int n); void g(); }  
interface F2 { int f(); void g(); }
```

```
interface F3 extends F1, F2 { public String f(String s); }
```

```
class Impl implements F3 {  
    public double f(int n) { ... }  
    public int f() { ... }  
    public String f(String s) { ... }  
        // ----- az "f" név túl van terhelve,  
        // mindegyiket meg kell valósítani  
  
    public void g() { ... } // egy közös fv. valósítja meg  
    // ----- az implementáló osztályban muszáj kiírni  
}
```

Interfészek: alapértelmezett törzs

- az interfészek, ha jól vannak megtervezve, nem változnak
 - ◇ ... de ha mégis, az elrontaná a programot
 - ◇ ... még abban az egyszerű esetben is, ha “csak” bővülne az interfész
 - ▶ az összes implementáló osztályban törzset kellene adni az új metódusnak
- Java 8 megoldás: az interfészben adható alapértelmezett törzs

```
interface F {  
    default double f(int n) { return 2 * n + 1; }  
    void g();  
}
```

```
class Impl implements F {  
    // f-nek itt nem kötelező törzset adni  
  
    public void g() { ... } // ... g-nek viszont kötelező  
}
```

Interfészek: függvénnyel paraméterezés

- szerepelt említés szintjén: lehet “függvényeket” paraméterként átadni

```
IntUnaryOperator f = x -> c*x;  
f.applyAsInt(123);
```

- az IntUnaryOperator interfész a `java.util.function` csomagban
- Java 8: **funkcionális interfész** (functional interface): olyan interfész, amelynek pontosan egy metódusa van
 - a metódusnak akárhány paramétere lehet (nulla is)
 - az ilyen interfészekkel használható a fenti szintaktikus cukor
- valójában a rövidítés az IntUnaryOperator egy (névtelen) leszármazottjának egy példányát takarja

```
class MyFun implements IntUnaryOperator {  
    public int applyAsInt(int x) { return c*x; }  
}
```

```
IntUnaryOperator f = new MyFun();
```


Interfészek: függvénnyel paraméterezés

- **névtelen osztály** (anonymous class): új osztály és annak példányának létrehozása egyszerre
 - ◇ az új osztálynak az őse lehet osztály vagy interfész
 - ◇ a "névtelen" osztályoknak (MyClass\$1) és függvényeknek (lambda\$metodusNeve\$0) a fordító generál nevet

```
class MyClass {
    int f(int par1, IntUnaryOperator parFun) {
        int c = 36;
        IntUnaryOperator op = new IntUnaryOperator() {
            // a példányosítást jelzik --- --
            // az őosztály/interfész neve -----
            public int applyAsInt(int x) {
                return c*x;
            }
        };
        return op.applyAsInt(parFun.applyAsInt(par1));
    }
}
```

Interfészek: függvénnyel paraméterezés

- probléma: a külső metódus már lefutott, amikor a névtelen függvény futna; hogyan érhető el a metódus lokális változója, ami már megszűnt?
 - ◊ Java 8: **effectively final** változó: olyan lokális változó, amelynek értéke inicializálás után nem változik meg
 - ▶ tehát megkaphatná a **final** módosítót is
 - ▶ névtelen függvényben csak a függvény környezetének (effectively) final változóit szabad használni
 - ▶ mivel **final** a változó, a futtató rendszer tudja, melyik értéket kell a függvénynek használnia

```
int c = 36;
UnaryOperator f = x -> c*x;
// ++c; // ha itt lenne, "c" nem lenne effectively final
```

- trükk: ha mégis változtatható változót szeretnénk, betehetjük egy (egyelemű) tömbbe

```
int[] c = { 36 };
UnaryOperator f = x -> { ++c[0]; return c[0]*x; };
```

Absztrakt osztályok

- olyan osztály, amelynek bizonyos műveletei nincsenek kifejtve
 - ◊ (a Java 8 új eszközeivel) legtöbbször érdemesebb interfészt használni
 - ◊ mivel osztály, egyszeresen örökölhető
 - ◊ mivel osztály, lehetnek (nem-static) adattagjai és műveletei
 - ◊ nem-absztrakt osztálynak lehet absztrakt gyermeke

```

abstract class AbsCl {
    int      adat;
    boolean[] adat2;

    abstract String f(); // törzs megadása fordítási hiba

    void g(int n) { /* g törzse */ }
}

class MyCl extends AbsCl { ... }

AbsCl ac  = new AbsCl(); // példányosítása fordítási hiba
AbsCl ac2 = new MyCl();  // így helyes
    
```

Tömbök

- a tömbök objektumok Javában, referencián keresztül érhetőek el
- a primitív elemekből álló tömbök közvetlenül tartalmazzák az elemeket
- a tömb objektumok hossza nem változhat meg
 - ◊ ha arra van szükség, pl. ArrayList használható

```
int[] ints1 = new int[] { 1, 2, 3 }; // ez a teljes alak
int[] ints2 = { 1, 2, 3 }; // néha rövidíthető
```

```
int[1] rossz1 = {1}; // a sor elején a [] típust jelöl
int[] rossz2 = new int[3] { 1, 2, 3 }; // itt szintén
int[] rossz3 = new int[]; // példányosítás: kell a méret
```

```
int t1[], t2[]; // több tömb is deklarálható egyszerre
// nehezebben olvasható, mint 2 deklarációban
```

- ha nem adott kezdeti kitöltés, az értékek 0, 0.0 vagy false lesznek

```
int[] ints1 = new int[5];
int[] ints1 = { 0, 0, 0, 0, 0 }; // kifejtve
```

Tömbök

- az objektumtömbök referenciákat tartalmaznak

```
String[] strs1 = new String[]{ "A", "B" };  
String[] strs2 = { "A", "B" };
```

- **aliasing** vagy **sharing**: egy egyed több különböző néven is elérhető

```
class X { public int x = 1; }
```

```
X[] xs = new X[2];  
xs[1] = xs[0] = new X();  
System.out.println(xs[0] == xs[1]); // true
```

```
xs[0].x = 2;  
System.out.println(xs[1].x); // 2
```

- a kitöltetlen helyekre **null** kerül

```
String[] strs1 = new String[3];  
String[] strs2 = { null, null, null }; // kifejtve
```

Tömbök tömbjei

```
String[] [] strs1 = new String[] [] { {"a"}, {"b"} };  
String[] [] strs1b = { {"a"}, {"b"} };  
String[] [] strs2 = new String[2][1]; // { {null}, {null} }  
String[] [] strs3 = new String[1][2]; // { {null, null} }  
String[] [] strs4 = new String[1] []; // { null }
```

```
String[] [] rossz = new String[] []; // min. 1 dim. mérete kell
```

- az `int[] []` külső tömbje és belső tömbjei különböző jellegűek

```
int[] [] ints = { {1,2,3}, {4,5} };  
                // - - - - - az értékeik vannak a tömbben  
                // ----- ---- hivatkozások a belső tömbökre
```

- tömbök tömbje potenciálisan “jagged array”: a sorok hosszai eltérhetnek

```
String[] [] strs5 = new String[2] [];  
strs5[0] = new String[] {};  
strs5[1] = new String[] {"A", "B"};  
           // ----- ide ezt kötelező kiírni
```

Csomagoló osztályok

- a primitív típusok hatékonyak, de néha nem használhatóak
 - ◇ a legtöbb adatszerkezetbe csak objektumokat lehet tenni
 - ▶ a tömbök ebből a szempontból kivételek
- **csomagoló osztályok** (wrapper class): a primitív típusoknak megfelelő osztályok

byte short int long char boolean float double
Byte Short Integer Long Character Boolean Float Double

Csomagoló osztályok

- **becsomagolt** (boxed) érték: a szokásos alakjához képest egy extra mutatón/hivatkozáson keresztül érjük el
- **autoboxing** és **unboxing**: a primitív típus és a csomagolója közötti konverziót nem kötelező jelölni
 - ◇ a csomagolásnak és a referencia használatának költsége van \Rightarrow csak akkor használjuk, ha szükséges

```
Integer i1 = 3;  
Integer i2 = Integer.valueOf(3);    // valójában ezt jelenti
```

```
int      i3 = i1;  
int      i4 = i1.intValue();        // valójában ezt jelenti
```

- a referenciák **null** értéket is felvehetnek

```
Integer i1 = null;  
int      i2 = i1.intValue();        // NullPointerException
```


Csomagoló osztályok

- az operátoroknak is többletköltsége van
 - ◇ valójában mindig a primitív típussal végezzük a számítást
 - ◇ a fordítóprogram generálja a be- és kicsomagolás kódját

```
Integer a = new Integer(3);  
Integer b = new Integer(4);
```

```
Integer c = a + b;
```

```
// teljesen kiírva:
```

```
Integer c = Integer.valueOf(a.intValue() + b.intValue());
```